

Lapsiasiavaltuutetun lausunto Opetushallituksen ohjeista koskien katsomuskasvatuksen ja uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksen sekä yhteisten juhlien ja uskonnollisten tilaisuuksien järjestämistä

Viite: OPH-1302-2021

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991, LOS), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Sopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi ohjeita yleissopimuksen näkökulmasta.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Opetushallitus on laatinut otsikossa mainitut ohjeet varhaiskasvatukseen, perusopetukseen, lukiokoulutukseen sekä ammatilliseen koulutukseen. Ohjeissa on huomioitu voimassa oleva lainsäädäntö sekä perustuslakivaliokunnan ja eduskunnan oikeusasiamiehen aiheeseen liittyvät kannanotot. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että yhtenäiset ohjeistukset, joissa kuitenkin on otettu huomioon eri oppiasteiden ja niissä opiskelevien lasten lähinnä ikään perustuvat eroavuuden, ovat tarpeelliset ja luonnoksissa ehdotetussa muodossa varsin selkeät. Uskonnonopetus ja uskonnollisten tilaisuuksien järjestäminen koulussa ovat kaksi eri asiaa, ja tämä näyttäisi olevan nyt huomioitu kyseessä olevissa ohjeissa.

Lapsiasiavaltuutettu ehdottaa, että perusopetukselle annettavaa ohjetta tarkennettaisiin jatkovalmistelussa vielä seuraavalta osin ja perusteluin.

Perustuslaki (731/1999, PL) takaa uskonnonvapauden (11 §), joka kuuluu jokaiselle henkilölle itselleen, siis myös lapselle. Lasta on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilönä ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti (PL 6.3 §). Uskonnonvapaus on vahvistettu lapsen omaksi oikeudeksi myös lapsen oikeuksien yleissopimuksen 14 artiklassa. Kyseisen artikla vahvistaa uskonnonvapauden kaikkien lasten oikeudeksi *ilman ikärajoja* ja lisäksi huoltajille oikeuden ja velvollisuuden *antaa ohjausta* uskonnonvapausoi-

keuden käyttämisessä tavalla, joka on *sopusoinnussa lapsen kehitystason kanssa*. Huoltajan oikeus päättää lapsen puolesta muun muassa uskontokuntaan kuulumisesta tai siitä eroamisesta perustuu puolestaan huoltajan asemaan, josta säädetään laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361&1983, 4 §), sekä uskonnonvapauslain (453/2003) 3 §:än. Uskonnonvapauslain 3.3 §:n mukaan kaksitoista vuotta täyttänyttä lasta ei voi liittää uskonnolliseen yhdistykseen tai erottaa siitä ilman hänen kirjallista suostumustaan. Viisitoista vuotta täyttänyt voi itse päättää uskontokuntaan kuulumisestaan, mutta tarvitsee siihen edelleen huoltajiansa kirjallisen suostumuksen. Uskonnonvapauslaki on varsin tiukka säädettyine ikärajoineen, eikä se siten noudata lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisia määräyksiä, joiden mukaan lapsen itsenäistä oikeutta käyttää omia oikeuksiaan tulisi arvioida ja kunnioittaa lapsen kehitystason edellyttämällä tavalla, ei kiinteisiin ikärajoihin sitoen.

Perusopetuslain (628/1998) 13 §:n mukaan huoltajan ilmoituksella oppilas voi osallistua oppilaiden enemmistön uskonnon mukaiseen uskonnon opetukseen, jos hän ei kuulu kyseiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan (1 mom). Samoin uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumaton oppilas voi huoltajan pyynnöstä osallistua myös sellaiseen perusopetuksen järjestäjän järjestämään uskonnon opetukseen, joka oppilaan saaman kasvatuksen ja kulttuuritaustan perusteella ilmeisesti vastaa hänen uskonnollista katsomustaan (6 mom). Perusopetuslaki ei siten valitettavasti ota kovin hyvin huomioon lapsen oikeuksien sopimuksessa ja perustuslaissa taattua lapsen omaa uskonnonvapautta, ei edes uskonnonvapauslaissa säädettyä 12 vuoden ikärajaa, josta alkaen lapsella on oikeus vaikuttaa huoltajan ohella omaan uskonnolliseen asemaansa.¹ Uskonnonopetus on myös varsin vahvasti sidottu uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumiseen, vaikka uskonnonopetuksen ei tulisikaan olla tunnuksellista.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että ainakin näissä edellä mainituissa tilanteissa tulisi kunnioittaa huoltajien näkemysten ohella myös lapsen omaa näkemystä ja uskonnonvapautta. Jos huoltaja ilmoittaa lapsensa osallistumisesta oppilaiden enemmistön uskonnon mukaiseen opetukseen, jonka mukaiseen uskonnolliseen yhdistykseen hän ei kuulu (esimerkiksi siksi, että hän vastustaa liittämistään uskonnolliseen yhdistykseen), hänellä tulisi olla 12 vuotta täytettyään oikeus myös kieltäytyä kyseiseen opetukseen osallistumisesta. Vastaavasti 12 vuotta täyttäneen lapsen omaa näkemystä tulisi noudattaa 6 momentin mukaisissa tilan-

¹ Kts. Suvianna Hakalehto, Lapsen oikeuksien perusteet. Alma Talent 2018, s. 344-346; Suvianna Hakalehto – Merike Helander, Lapsen uskonnonvapaus perheessä, teoksessa Suvianna Hakalehto – Virve Toivonen (toim.), Lapsen oikeudet perheessä. Kauppakamari 2021, s. 116-151.

teissa. Näin tulisi toimia ainakin tilanteissa, joissa on kyse muutoksesta osallistumiseen lapsen täytettyä 12 vuotta. Ylipäätään olisi tarpeen harkita, tulisiko muissakin perusopetuslain 13 §:n mukaisissa tilanteissa, joissa on kyse huoltajan ilmoituksella/päätöksellä osallistumisesta uskonnon tai elämäkatsomustiedon opetukseen, kuulla ainakin noudattaen uskonnonvapauslain mukaista 12 vuoden ikärajaa ja kuulla sen saavuttaneen lapsen mielipidettä.

Jyväskylässä 21.4.2021

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Merike Helander
Lakimies